

EESTI-INGERI ASUSTUSNIMED 2. KÜLADEST TALUDENI

ENN ERNITS

Annotatsioon. Kirjutise teises osas käsitletakse Eesti-Ingeris talletatud, kuid Vene-Ingerisse jäävate külade nimesid, samuti paari Eesti külanime ja Eesti-Ingeri talunimesid. Enamik külanimesid ehk komonüüme on ühenduses nende kunagiste elanikega, olles tekkinud kas isiku- või suguvõsanimest, ühel juhul ka rahva nimetusest. Tosinast komonüümist on üksnes neljandik muud algupära. Ainult ühel juhul esineb tõeline liigisõna ja kolmel valedeterminant. Teadaolevast 15 talunimest on enamik (10–11) nimetatud soomepärase ees-, hüüd- või perekonnanimega. Neist vaid üks talunimi ei sisalda eesnime. Talunimeses esineb nii pelgalt eesnime kui ka selle täiendiga nime, mis vihjab kas omaniku elukutsesele või millelegi talle iseloomulikule, samuti talu asendile.

Võtmesõnad: toponüümika, etümoloogia, isuri keel, soome keel, vene keel

1. Sissejuhatuseks

Tänu Julius Mägiste kogujatööle avanes suurepärase võimalus uurida omaaegse Eesti-Ingeri kohanimesid. Nõnda ilmusid kirjutised loodus-, viljelus- ja osaliselt asustusnimedest (Ernits 2021; Ernits 2022a; Ernits 2022b). Viimati mainitud artikkel käsitles maade, piirkondade, linnade ja mõisate nimesid ning ainult Eesti-Ingeri territooriumil asuvate külade nimesid. Käesolevas kirjutises tulevad peale paari Eesti asula nime vaatluse alla Eesti-Ingeris talletatud, kuid Vene-Ingeris paiknevate külade nimed, samuti Eesti-Ingeri talunimed.

2. Vene-Ingeri külad

Vaatluse alla tuleb tosin väljapoole Eesti-Ingerit jäävat Ingerimaa külanime.

Arseesaar ~ Arseesaari ~ Arseensaari ~ Arsija ~ Arzeensaar (vn *Арсия*; ee *Arsia küla*). Varasemad kirjapanekud: 1582 *Ārsia*; 1589 *Artzia*;

1849 *Arsia* (Dmitrijev 2016: 250). Dmitrijevi järgi tähistanud sama asulat ka 1699, 1827 *Lilla Sarenkyla*. Mägiste on kohanimesedelele kirjutanud *Arsijan küläs* 'Arsia küläs' ja *Arseesaaren miehet* 'Arsiasaare mehed'. Vrd ka is *Arzeensaar* ~ *Arseesaar*, i-sm *Arseensaarelle* 'Arseensaare külla' (Mägiste 1925: 45, 65).

Teise maailmasõjani eksisteerinud küla nimi on tekkinud isuri mehenimest *Arssee* (vt IMS: 20). Selle lähteks on vn *Арся*, mis kujutab endast vähendusvormi eesnimest *Арсениū* (< kreeka *arsēnos* 'mehine') (SRL: 58), mida on arvanud ka sealkandi kohalikud elanikud. Osis *-saari* johtub küla asendist, sest see paiknes Lauga ja Kullajõe poolt moodustatud kvaasisaarel, vrd ka 1571 *Арсиансаари* 'Arseni saar'; Pilli 2009: 14). Tõenäoliselt oli *Arssee* saaretaolise moodustise esmaasukas. Tegu on sekundaarse külanimega.

Pilli on seostanud komonüümi vadja lekseemiga *Айрья* [*airja*] 'hari, tipp', millega on mõeldud ilmselt sõnakuju *arja* (vt VKS: 138). Seetõttu autor oletas, et küla paiknes mäeharjal. Esmajoones häälikulistel põhjustel pole nimetatud kõrvutus tõepärane.

XIX sajandini eksisteeris kaks küla, Suuri *Arsia* ja Pieni *Arsia*, samuti *Arsia*-nimeline mõis. Rootsia ajal oli asula tuntud Rossoni teise küla nime all, kusjuures esimeseks külaks peeti Priretšjet (Pilli, seals). *Lilla Sarenkyla* algusosa lähtub rootsi sõnast *lilla* 'väike'. Nimeandmisel on silmas peetud ehk Saarküla, sest mõlemad paiknevad saarekujulisel maa-alal (vt Ernits 2022a: 37).

Füötromaa (vn *Федоровка*). Varasemad kirjapanekud: 1770 *Федоровская* (KSG); 1867 *Feodormaa* (Köppen 1867: 87, 133). I-sm (Kallivere) *Füotro[maa]* ~ *Füötrömaa* (Mägiste 1925: 79; IMS: 39). Küla, mis asub Lauga vasakul kaldal, on saanud nime *Федор*'i (< *Theodor*) nime kandnud esimese asuka või maaomaniku järgi (Pilli 2009: 31; SRL: 214–215; Rajandi 2011: 161). Lisatagu siinpuhul läänemeresoome vastetest is *Vööterä* ja vdj *Föödrä* ~ *Füüdera* (Saar 2016: 170, 176). Külanime diftongiline kuju viitab soome keelele. Tegu on sekundaarse toponüümiga. Hilisel ajal on tekkinud Uus-Füötromaa, mis kahe ilmasõja vahelisel ajal kuulus Eesti-Ingeri koosseisu (vt Ernits 2022a: 38).

Haavikko (vn *Кейкино*). Varasemad kirjapanekud: 1582 *Apakyle*; 1584 *Apakýlla*; 1585, 1586 *Harpekýlla*; 1849 *Haawikko* (Dmitrijev 2016: 250). Küla paikneb Lauga vasakul kaldal, osaliselt selle loogelise kõrvalharu ääres. Pilli (2009: 20) arvates on toponüüm tekkinud koha järgi, kus

kasvasid haavad, vrd siinpuhul is *haavikko* 'haavik' (IMS: 53; IKH: 28), ee *Aaviku* (EKNR). XVI sajandil oli külanimeks **Haapakülä* 'Haavaküla', mis seondub sõnaga *haapa* 'haab'. Vt ka Keik- ~ Keikk-.

***Ižor-** (vn **Ижор-*). Sellist tüveosa sisaldas Ropsu küla ja mõisa nimi varasemates kirjapanekutes: 1618–1623 *Izerschoi By* (JbI I: 202), 1704 [1678] *Izerschoi hof* (GCP), 1704 *Iserchoi hof*, seevastu XIX sajandist on talletatud *Мыза Ропшинская* (Pilli 2009: 30). Mõis asus Ropsu küla (vt Ropsu) lähedal Kullajõe kaldal. 1930. aastate alguses sai mõisast kolhoosikeskus ja seal tekkis uus asula nõukoguliku nimega *Udarnik* 'lööktööline, tööeesrindlane', mis on kasutusel tänaseni (Pilli 2009: 30). Toponüüm **Ižor-* pärineb vene keelest ja tähendab 'isuri' ning osutab kunagi isuritega asustatud alale. Narva superintendent Johannes Gezelius noorem mainis XVII sajandi lõpul Narvuzis nii vadjalasi kui ka isureid (Mikkola 1932: 28). Käsitletav mõis paiknes küla lähedal. See võib märkida tööka, et mõisa elanike puhul oli erinevalt ümbritsevatest vadjalastest toona tegu peamiselt isuritega. XV–XVI sajandi revisjonikirjade isikute lisanimi *Ижсерянин* 'isur' näitab samuti etnilisi suhteid. See esines 1498. aastal Šeloni viiendikus ühel Narva jõe paremal kaldal asunud, tänapäeval Jaanlinna territooriumile jäänud Täüssinä (vn *Тявзино*) küla talupojal (NPK IV: 232). Huvitav on siinpuhul märkida, et Vadja viiendikus see lisanimi ei ulatunud Ropsu kanti, vaid piirdub Soikkola poolsaare algusega (vt Raunamaa, Kanner 2022: 258; Rjabinin 1997: 43).¹

***Keik-** ~ ***Keikk-** (vn *Кейкино*). Varasemad kirjapanekud: 1571 *Кикино* ~ *Кекино*; 1618–1623 *Keikina by*; 1770 *Кекино*; 1827 *Kiäkina* (Dmitrijev 2016: 250). See on Haavikko (vt Haavikko) venekeelne nimi, mis on tegelikult läänemeresoome päritolu. Võib oletada, et Eesti-Ingeri toponüümi tüvi on sama kui Soome maanurga ja merelahe nimes *Keikvesi* ning talude kalastuspiirkonna või endise valla nimes *Keikyä* leiduv. Toponüüm ühendatakse ühelt poolt isiku lisanimega **Keikka* ~ **Keikko* (vrd *keikka* 'üles- või tahapoole käändunud, nt pea kohta'), millest kõigepealt võis tekkida talunimi. Muide, sama antroponüümi tunti läänemeresoome keelelal laiemaltki, vrd ee 1543 *Keickhe*, lv 1355–1362 *Keyke* (Stoebke 1964: 37). Teisalt on *Keikyä* viidud ühendusse skandinaavia apellatiiviga *geiga* 'looklema, käänlema' + *ä* 'jõgi', mistõttu **Keikå* võiks tõlkida

¹ Šeloni viiendikuks nimetati XII–XVIII sajandini Ingerimaa läänepoolseimat ala, mis piirnes Soome lahe ranniku ning Narva, Lauga ja Lovati jõega. Vadja viiendik jäi sellest ida poole, ulatudes Volhovi jõeni.

kui 'käänuline jõgi'. Sel juhul oleks jöenimest saanud asulanimi (SPK: 148). See versioon sobib ka Haavikko topograafiaga, kuid komonüümi puhul näib antroponüümne läte tõepärasemana.² Pilli (2009: 20) on kohanime ühendanud pärast talu ja küla tulekahju uue asula rajaja soome isikunimega *Keikko*, mille vadja vasteks pidas ta hüüdnime *Kiko*. Teadupoolest on viimati mainitu õigeusu eesnime *Grigori* lühend (Saar 2016: 175, 179).

Kotko ~ Kotkon küla (vn *Орлы*). Varasemad kirjapanekud: 1667 *Kottkoa*; 1699 *Kottko hof*; 1704 *Kotko hof*; 1827 *Kotka*; 1849 *Kotko* (Dmitrijev 2016: 250). Asula paikneb Lauga paremal kaldal, Füötromaa vastas. Külanimi on lähtunud kotkast tähendavast deminutiivist, vrd i-sm, vdj *kotko* (SMS), is *kokkoi* (IMS: 186). Tegu võib olla isikunimega, vrd XVI saj sm (Häme) *Kotka* (Stoebke 1964: 154). Samasuguseid kohanimesisid on teada ka Eestist ja Soomest, vrd *Kotka* (EKNR; SPK: 183). Ingerimaa nimekuju *Kotka* jääb ainukordseks, võimalik, et ebatäpseks kirjapanekuks; ta kopeerib 1676. aasta kaardil olnud kohanime *Kotka* (LCP). Läänemeresoome etümoloogia õigsust kinnitab ka vene nimi, vrd 1571 *Опель*; 1582 *Arlla*; 1584 *Årla*; 1618–1623 *Mensoi Orell by*, *Bolsoi Orell by* (Dmitrijev 2016: 250) ja vn *опел* 'kotkas'.

Kukkosi (vn *Куровицы*). Küla paikneb Lauga paremal kaldal. Sisseütlevas käändes i-sm *Kukkosii ~ Kukksii* sisaldab sisekadu (Mägiste 1925: 81). Tõenäoliselt on toponüüm tekkinud suguvõsa nimest **Kukkoset*. Nime varasemate kirjapanekute ja etümoloogia kohta vt lähemalt Ernits 2020: 34.

(Kul) **Narvusi ~ Narusi** (vn *Кузёмкино*). Kirikuküla paikneb Lauga ja Kullajõe kallastel. Samad isuri nimekujud esitab ka IMS: 335. Asula nime päritolu pole päris selge. Ehk on see seotud Narva ümbruse siirdlaste suguvõsaga, keda võidi hakata kutsuma **Narvoiset*. Toponüümi varasemate kirjapanekute ja etümoloogia kohta lähemalt vt Ernits 2020: 35.

Ropsu (vn *Ponua*). Varasemad kirjapanekud: 1727 *Ponca* (ILK); 1741 *Roxa* (L'Isle 1741); 1770 ð. *Ponaua* (Pilli 2009: 27); 1867 *Ropsu* (Köppen 1867: 40, 87, 135). *Roxa* on ilmne ebatäpsus. Toponüümi päritolu seletamiseks on Pilli andmeil aegade vältel pakutud eri lähtesõnu 1) *paonnac* 'ebatasane', *ponac ~ ponak* 'jääkonarused', 2) *pannac* 'avatud', 3) paruni perekonnanimi *Rapsa ~ Ropsa*, 4) vdj *ropsu* 'lөөk', 5) *ropsa* 'rootslastele

² Seevastu on ee *Keika* teist päritolu, seostudes võõrvasalli Willelmus de Kedingi nimega (vt EKNR).

müüdavad kahemeetrised palgid' või 6) Novgorodi isikunimi *Xpanua* ~ *Ponua*. Esimese nelja etümoloogia autorid ja nende põhjendused pole siinkirjutajale teada. Kõige arvestatavamaks peetakse vene keeleteadlaste ja ajaloolase Aleksandr Popovi (1981: 138–139) oletust, et külanimi *Ropša* tuleneb vanavene isikunimest **Hrapša*, mis samal kujul esineb Gattšina kandi asulanime esimese kirjapanekuna, nimelt 1500 *Xpanua*. Sel kujul pole isikunime küll registreeritud, kuid on teada *Xpan*, *Xpanač*, *Xpanko* jt, mis tuletatakse allsõnast *xpanemь* 'norskama' (Baženova 2006: 484). Seejuures olevat nimekuju *Ropsu* tekkinud isuritel ja ingerisoomlastel, kellel see assotsieerunud omakeelsete sõnadega, vrd sm (murdelised) *ropsu* 'nõtke', *rapšaa* ~ *ropsaa* 'pragisema, krabisema'. Vaadelgem nüüd lühidalt ka teisi oletusi.

Oletatav läänemeresoome sõnakuju *paonnac* on esisilbi vokaalide poolest tundmata. Läänemeresoome laensõnade uurija Sergei Mõznikovi (2003: 332–335) teosest selgub, et tegelikult ongi mitmetähenduslikud, peamiselt jääga seotud vene lekseemid laenatud läänemeresoome keeltest, kuid üksikasjad on tänini ebaselged. Soome keeleteadlane Jalo Kalima (1919: 204–205) esitas vene sõnade võimalike vastetena krj *ruopaš* 'kivihunnik; jääaugu, lahvanduse äär, rüsjää' ning lüüdi *ruopaz* 'kivihunnik' ja sm *ruopas* 'kivihunnik', kuid teisalt peetakse neid ebausutavateks (vt Mõznikov 2003: 335). Mainitud lekseemidega võivad kõrvuti seista ka ee *roobas*, sm *ruopas* 'vankriratta jälg teepinnas' ja vps *roppaz* 'rüsjää; külmunud lumekamakad teel' (EES). Asjaomase sõnapesa ühendamine Ingerimaa toponüümiga pole võimatu.

Adjektiiv **rappas* läänemeresoome keeltes pole teada. Paruni perekonnanimest pole siinkirjutajal andmeid. Vdj *ropsu* 'löök' VKSis küll puudub, kuid see on võimalik, vrd vdj *ropsia* 'raputada', ee *rops* 'kiire, järsk hoop' (VKS: 1075), ent toponüümi allsõnaks ta igatahes ei sobi. Ee *props* 'peen lühike ümarpalk', vdj *ropsi* ja vn *nponc* 'props' on hiliseid laensõnu, vrd inglise *prop* 'jäik tugi' (VSL: 859) ja iidse kohanime lähtesõnana arvesse ei tule. Seega jääb viiest käsitletava komonüümi seletamise versioonist sõelale vaid kaks: kas see on tekkinud läänemeresoome apellatiivist või ehk veelgi suurema tõenäosusega vanavene antroponüümist. Vt ka *Ižor-.

Väi **Takaväljä** (vn *Новая Деревня*). Varasemad kirjapanekud: 1867 *Takaväljä* (Köppen 1867: 40, 87, 136). Näited: *Takaväljält tuotu* 'Tagaväljalt toodud'. *Tüttö mäni mämrikkoo, takaväljällä välikkoo* 'Tüdruk

läks *m...sse*, Tagaväljale *v...sse* (rahvalaulust).³ Nüüdseks hävinud küla paiknes Lauga paremal kaldal Strupovo vastas.

Läänemeresoome kohanime on tänapäeval puhuti ebatäpselt kirja pandud kujul *Такавалья* ning vääriti tuletatud sõnadest *Така* 'tagaosa' ja *велье(я)* 'vend' (Pilli 2009: 25). Tegelikult koosneb toponüüm osistest *taka-* 'taga' ja *väljä*, vrd is *väljä*, i-sm *väl'jällä* 'põllule', vdj *väl'l'ä* 'väli, põld' (IMS: 685; VKS: 1565; Mägiste 1925: 69). Vene toponüüm tähendab uut küla, vrd 1727, 1770 *д. Новая* (ILK; KSG).

Teesu ~ Tiesuu (vn *Извоз*). Varasemad kirjapanekud: 1582 *Tesso*; 1584 *Thesso*; 1849 *Iswoss ~ Tiesuu* (Dmitrijev 2016: 252). Lisaks: 1867 *Tiensuu* (Köppen 1867: 40, 136). Küla paikneb Lauga vasakul kaldal. Liitsõnaline *Tiesuu ~ Tiensuu* koosneb osistest *tie* 'tee' ja *suu*, mis Pilli (2009: 19) järgi võis tähendada tee algust, kuid vrd *jõesuu*, mis on vastupidise tähendusega. *Teesu* on veidi lühenenud nimekuju, pika vokaaliga isuri- ja diftongiga soomekeelne variant.

Venekeelset nime (1571 *Взвозъ*; 1618–1623 *Issuoss by*; 1667 *Jsawas*; Dmitrijev 2016: 252) seletatakse kahtepidi. Vn *взвоз* tähendab praami või parvega jõe ületamise kohta, sest läbi küla olevat kulgenud tee Kabriost üle Lauga jõe Ivangorodisse. *Извоз* seostatakse sõnaga *извозчик* 'voorimees', mis onlud külaelanike põhiline elukutse (Pilli 2009: 18–19). Tegelikult tuleneb toponüüm pigem sõnast tähendusega 'ülevedu', sest nime pakutud lühenemine ei tule kõne alla. Sõnaalguse *i* võib olla tekkinud hääldamise lihtsustamiseks. Seega *Tiesuu* võis tähendada Ivangorodi poolt vaadatuna hoopis teekonna lõppu enne Lauga ületamist, kusjuures tee mõtestati lisajõena.

Vipija (vn *Выбья*; sm *Vipiä*). Varasemad kirjapanekud: 1571 *деревня на Виои реке* (Andrijašev 1914: 454); 1727 *д. Выбья* (ILK); 1741 *Wybja* (L'Isle 1741); 1770 *Выбье* (KSG); 1867 *Wipia* (Köppen 1867: 136). Sama nime kannab ka Lauga vasak suudmeharu. Kui pidada primaarseks jõeharu nime, siis võiks veevoolu kaarjat kulgu silmas pidades see kanda nime **Vipujoki* või **Vipuoja*, vrd *vibu* 'vibu (mitmes tähenduses, nt vibuhäll)', *jogi* : *joen* 'jõgi' ja *oja* 'oja' (IMS: 105, 360, 664), vdj *vipu ~ vivu* : *vivuu* 'vibu' (VKS: 1534). Vibujärv on teada ka Eestist. Ent juhul, kui asulanimi osutub primaarseks, saaks selle tuletada ka muistsest isikunimest, vrd lv 1355–1362 *Vibe* (Stoebke 1964: 75).

³ Is *välikko* tähendab kitsast käiku kahe hoone vahel (IMS: 684), *mämrikko* sisu jääb praegu teadmata.

3. Eesti külad

Eesti poolelt on Mägiste talletanud üksnes kahe küla nime; mõlemad asuvad teisel pool Narvat Eesti-Ingeri läheduses.

Kutrukülä 'Kudruküla'. Seda toponüümi kasutati Vaivara kihelkonnas nii kujul *Kudruküla* kui ka *Kutruküla* (KK). Päritolu kohta vt EKNR.

Pietaristi 'Peeterristi'. Selles külanimes on Vai *Pieterristi* ~ *Pietterristi* (KK) eesnimi *Pieter* asendatud soome nimekujuga *Pietari*, kuid nõnda on tagaosis *-sti* minetanud esialgse tähenduse 'risti'. Päritolu kohta vt EKNR.

4. Talunimed

Selles alapeatükis käsitletakse 14 talunime. Kõigis Mägiste kirjanekutes kasutatakse determinanti *talo*. See esineb isuri keele Alam-Lauga murdes, samuti vadja keeles ja kõigis Ingerimaa soome murretes, kuid mitte teistes isuri murretes, milles on *taloi* (Laanest 1966: 87; VKS: 1263). Põdra mälestusraamatus (Pöder 2019) olevatel talunimedel liigisõna puudub. Mägiste on ühele sedelile lisanud, et Eesti-Ingeri taludel polnud püsivaid nimesid nagu Eestis, vaid neid eristati omaniku perekonna- või hüüdnime järgi, kusjuures viimaseid olnud tarvitusel üsna palju.

Kul **Faabaršnon talo** ~ **Vaapožnon talo**. Selle talunime päritolu pole päris selge. Mägiste on nimesedelile lisanud „Valtonen'i talu“, seega on tegu soomlase majapidamisega. Võiks oletada, et (kunagine) taluomanik oli seotud kuulsa kullassepa ja juveliiri Peter Carl Fabergé (1846–1920) firmaga Peterburis. Perekonnanimi on prantsusepärase ja selle häälde [faberže] on uuritava talunimega küllaltki sarnane, eriti esimene variant.

Kul **Hokmannin talo**. Mägiste on nimesedelile kirjutanud, et talu nimi tuleb peremehele mõisatööl antud pilkenimest. Pilkamise ja nime seos pole selge. Toponüüm võib olla kas saksa või rootsi päritolu. Soome perekonnanimede andmebaasi põhjal on *Hockman* tänapäeval suhteliselt harv, esinedes 2016. aastal vaid 20 Soome kodanikul (Salste 2022). Kui palju nende hulgas on soomlasi, jääb teadmata. Saksa *Hock* ~ *Höck* ~ *Hocke* ~ *Höcker* tähendab väikekaupmeest ja *Mann* meest, vrd ka rootsi *hökare* 'vürtspoodnik' (Kohlheim, Kohlheim 2000: 328; RES: 401).

Kul **Juuson talo**. Täiendosa tuleneb soome rahvapärasest eesnimest *Juoso*, mis on *Joosef*'i (muudetult ka *Jooseppi*; < *Joseph* ~ *Josephus*) tuletisi (SSN: 88; päriolu kohta vt ka Rajandi 2011: 88–89). Vrd ka Eesti külanimi *Joosu* (vt EKNR).

Kal **Mäsnikan Paavon t[alo]**. Lisanimi *mäsniikka* 'lihunik' on laenatud vene sõnast *мясник*, vrd is *mäznikka* ~ *määznikka* samas tähenduses (IMS: 327, 328). Teisalt pole võimatu, et isikunimi on tuletatud sama päritolu perekonnanimest *Мясников*. Sm *Paavo* on *Paavali* (< *Paul* ~ *Paulus*) lühendnimesid (SSN: 129; Rajandi 2011: 139).

Kal **Otsmikon talo**. Nimi tuleneb ilmselt üldsõnast *otssa* 'ots' ja eesnimest *Mikko*. Tõenäoliselt osutab see talu asendile külas. *Mikko* on eesnime *Mikael* (< *Michael*) rahvapärane kuju (SSN: 118; Rajandi 2011: 128).

Kal **Pekkusen Matin talo**. Kirjapanek: i-sm *Pekkusem Matin (talo)* ~ *Pekksen Matin [talo]* 'Matti Pekkuse talu' (Mägiste 1925: 55, 81). Nagu näitest näha, võib nimes esineda elisioon. Sm *Matti* on eesnime *Matias* (< *Mathias*) rahvaomaseid lühendkujusid (SSN: 114–115; Rajandi 2011: 125). Perekonnanimi *Pekkunen* lähtub soome rahvapärasest eesnimest *Pekku* ~ *Pekko* (< **Pekkoi* < **Pekka*) ja on *Pietari* (< *Peter* ~ *Petrus*) tuletisi. Eesnime esines eriti Savos ja Soome-Karjalas, kus see võib lähtuda ka vene deminutiivist *Pet'ka* (SSN: 130, 603, 604; Rajandi 2011: 139–140).

Mägiste on talletanud ka nimekuju *Kal Pekkusen Matin omat*. Siinpuhul mõeldakse selle talu pereliikmeid. *Oma* tähenduses 'pereliige, sugulane, hõimlane, omaksed' esineb ka teistes läänemeresoome keeltes, samuti vdj *õma* 'oma' (EMS VI: 946; IMS: 363; SES I: 1046; VKS: 1583).

Kal **Putro-Paavon t[alo]**. *Putro* on nii perekonna- kui ka kohanimi Soome kaguosas (Salste 2022). See tuleneb Lääne-Ingeris kasutatud ingerisoome üldsõnast *putro* 'puder'; mujal on *puuro*, vrd ka is *pudro* 'puder' (IMS: 433; IKH: 154; EES). *Paavo* kohta vt eestpoolt.

Kul **Ramman talo**. Mägiste on nimesedelile lisanud märkuse „ühe luukru päralt enne“.⁴ See annab võtme Eesti-Ingeri talunime algupära selgitamiseks. Täiendosa pärineb astmevahelduslikust üldsõnast *rampa*, vrd sm 'vigane, sant; lonkur, lombakas', vdj 'lonkur, lombakas; katkine' (SES II: 24; VKS: 1029; vt ka IMS: 464 *sub* ramba).

Kul **Roi-Jaakon talo**. Ka selle talu nime päritolu selgitamiseks annab võtme Mägiste märkus „Jaakko Roju talu“. Perekonnanime lähteks võis olla lisanimi *Roju*, mis tuleneb samakõlalisesest läänemeresoome deskriptiivsest üldsõnast; kõrvutamiseks sobib sm *roju* 'kila-kola; rämps, praht; pudi-padi' jt (SES II: 79; EES). Ka eesti kohanimi *Roiu* ja perekonnanimi

4 Ee *luukru* 'lonkur' on murdesõna, mida kasutati ka keeleuurija sünnikihelkonnas Maarja-Magdaleenas (vt EMS V: 544).

Roio on sarnast päritolu, vrd lähedase semantilise väljaga ee *roid* : *roiu* 'mustus, tolm, prügi; jäme liiv; kõhn loom' (EKNR). Teisalt võib Eesti-Ingeri talunime korral kõne alla tulla ka is *roju* 'mesilassülem' (IMS: 485), mis on vene laensõnu (vrd *poü*). Sm *Jaakko* on eesnime *Jaakob* (< *Jakob* ~ *Jakobus*) rahvaomaseid nimekujusid (SSN: 84; Rajandi 2011: 86).

Van ***Ser'o**. Kirjapanek: *Cepë* (Pöder 2019: 132). Toponüüm tuleneb vene eesnime *Cepzeü* (< *Sergius*) isuripärasest lühendist *Ser'o* (vt Saar 2016: 172, 178; SRL: 199).

Van **Sippo**. Kirjapanek: *Cunno* (Pöder 2019: 111). Talunimi tuleneb eesnimest või sellest kujunenud perekonnanimest *Sippu* ~ *Sippo*, mis on rootsi ristinime *Sigfrid* (< muinasskandinaavia *Siggurd*, saksa *Siegfried*) rahvapärane kuju (vt SPK *sub* Sippola; SSN: 151, 729–730; Rajandi 2011: 152). Sama algupära on ka Eesti kohanimed *Sipa* ja *Sipe*, kusjuures *Sippo* lähtena on pakutud lisaks ka eesnime *Sibbert* ~ *Sigbert* (EKNR).

Van ***Tammikko**. Kirjapanek: *Таммико* (Pöder 2019: 111). Talunimi võib olla nii soome kui ka eesti päritolu, vrd sm *tammikki* ~ *tammikko* ~ *tammisto* (NFL: 951; SES II: 419) ning ee *tammik* ja *Tammiku* (EKNR). Neist erinevad sufiksi *-zikko* poolest is *tammizikko* (IMS: 571) ja vdj (*tammikki* ~) *tammizikko* (VKS: 1265, 1266). Pole teada, kas talunimi tuleneb isikunimest või loodusobjektist.

Kul **Uolan talo**. Ka siinpuhul on abimeheks Mägiste märkus „,Olavi“ soo talu“ [ilmselt siis *sugu* : *soo*]. Kohanimi tuleneb eesnime *Olaf* (< muinasskandinaavia *Olafr*, *Ulafr* vms) rootsi hääldeusega *Uolevi* rahvapärasest vormist *Uola* (SSN: 169; Rajandi 2011: 135).

Vaapožnon talo, vt Faabaršnon talo ~ Vaapožnon talo.

Kal **Vanan Matin t[alo]**. Toponüüm sisaldab (harg)täiendosana adjektiivivi *vana*. Vt Pekkusen Matin talo.

Van **Õunapuu**. Kirjapanek: *Бунапуу* (Pöder 2019: 111). Talunimi tuleneb eesti keelest, ent pole kindel, kas perekonnanimest või puust, pigem küll esimesest.

5. Kokkuvõtteks

Kirjutise teises osas on käsitletud 12 väljaspool Eesti-Ingerit paikneva küla nime, millest 3 on kahtlemata lähtunud isikunimest (*Arseesaar* ~ *Arsija*, *Füötromaa*, *Kotko*), kuid kolmel toponüümil (**Keik-*, *Ropsu* ja *Vipija*) võib olla ka muu algupära ja seos mõne loodusobjektiga. Muinasaja

läänemeresoome eesnimedest on tekkinud **Keik-*, *Kotko* ja *Vipija*. Ortodoksse vene päritolu eesnimega seostuvad *Arseesaar* ja *Füötromaa* ning mitteristusliku nimega ehk *Ropsu*. Liitega *-si* külanimed *Kukkosi* ja *Narvusi* pärinevad suguvõsanimest, **Ižor-* aga venekeelsest rahvanimest. Seega, enamiku (9) käsitletud külanimede päritolu on ühenduses kunagiste elanikega. Ainult *Haavikko*, *Takaväljä* ja *Tiesuu* on teist algupära.

Kõik nimetatud komonüümid, v.a *Kotkon küla*, on registreeritud ilma tõelise liigisõnata. Oletatavasti on see olnud fakultatiivne. Valedeterminandiga on *Arseesaar* (vrd *Arsija*), *Füötromaa* ja *Takaväljä*. Seega on nad sekundaartoponüümid.

Eesti külanimedest on kõne all vaid determinandiga *Kutruküla* ja soomepärase *Pietaristi*.

Teadaolevast 15 talunimest on enamik (10–11) saanud soomepärasest ees-, hüüd- või perekonnanimedest. Antroponüümiliikide üksteisest tagantjärele eristamine on raskendatud. Teist algupära on ainult *Faabaršnon talo* ~ *Vaapožnon talo*, *Hokmannin talo*, *Ser'õ*, *Õunapuu* ja võib-olla ka *Tammikko*. Neist *Ser'õ* talu nimi on tuletatud isuri ortodokssest eesnimest ning *Õunapuu* ja *Tammikko* pärinevad eesti keelest.

Kõik Mägiste kogutud talunimed sisaldavad liigisõna, sest teisiti oleks nende kasutamine mõeldamatu. Põdra venekeelsetest mälestustest (Põder 2019) välja nopitud determinandita toponüümide põhjal ei saa kasutamise kohta järeldusi teha. Soomekeelsete talunimede täiendosades sisalduvad üksnes eesnimed *Juoso*, *Sippo* ja *Uola*, eesnimeline on ka is *Ser'õ*. Perekonnanime kajastab *Pekkusen Matin talo*. Eesnimetäienditega, mis näitavad omaniku elukutset või midagi talle iseloomulikku, samuti taluasendit, on viis talunime, sh *Mäsnikan Paavon*, *Otsmikon* (< *Ottsa-Mikon*), *Putro-Paavon*, *Roi-Jaakon* (< *Roju-*) ja *Vanan Matin talo*. *Vana* võib sünkroonilises liigituses kujutada endast ka hargtäiendit. Ilma antroponüümita on *Ramman talo*, mis kirjeldab omaniku tervislikku seisundit.

Lühendid

ee – eesti keel; is – isuri keel; i-sm – ingerisoome; Kal – Kallivieri; krj – karjala; Kul – Kullankülä; lv – liivi keel; sm – soome keel; vdj – vadja keel; Van – Vanakülä; vn – vene keel; vps – vepsa keel; Väi – Väikülä

Kirjandus

- Andrijašev 1914** = А. М. Андрияшев 1914. Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1498–1576 гг. 1. Списки селений, Москва, 1914.
- Baženova 2006** = Александра Баженова 2006. Славян родные имена. Словарь исторических родокоренных имён и прозваний славян и русов за два тысячелетия. Москва: Ладога-100.
- Dmitrijev 2016** = А. В. Дмитриев 2016. Топонимия Ивангородского лена 1580-х годов. Материал для историко-топонимического словаря Ингерманландии. – *Linguistica Uralica* 4, 247–265.
- EES** = Eesti etimoloogiasõnaraamat 2012. Koost. ja toim. Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/ety/>.
- EKNR** = Marja Kallasmaa, Evar Saar, Peeter Päll, Marje Joalaid, Arvis Kiristaja, Enn Ernits, Mariko Faster, Fred Puss, Tiina Laansalu, Marit Alas, Valdek Pall, Marianne Blomqvist, Marge Kuslap, Anželika Šteingolde, Karl Pajusalu, Urmas Sutrop 2016. Eesti kohanimeraamat. Toim. Peeter Päll, Marja Kallasmaa. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <https://www.eki.ee/dict/knr/>.
- EMS V** = Eesti murrete sõnaraamat 5₂₃. *looma – lõpetama*, 2012. Toim. Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu, Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- EMS VI** = Eesti murrete sõnaraamat 6₃₀. *nälv – osatama*, 2019. Toim. Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Ernits, Enn 2020**. Vadja asustusnimed. – Emakeele Seltsi aastaraamat 65 (2019). Peatoim. Mati Ereht. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 23–62.
- Ernits, Enn 2021**. Eesti-Ingeri viljelusnimed. – Emakeele Seltsi aastaraamat 66 (2020). Peatoim. Mati Ereht. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 64–90.
- Ernits, Enn 2022a**. Eesti-Ingeri asustusnimed 1. Maadest küladeni. – Emakeele Seltsi aastaraamat 67 (2021). Peatoim. Reili Argus. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Kirjastus, 26–47.
- Ernits, Enn 2022b**. Eesti-Ingeri loodusnimed. – Ingerimaa mälupaigad: järjepidevus ja katkestus. Koost. Piret Lotman, Taisto-Kalevi Raudalainen, Ergo-Hart Västriik. (= Eesti Akadeemilise Ingerimaa Seltsi toimetised 1.) [Tallinn:] Eesti Akadeemiline Ingerimaa Selts; Eesti Rahvusraamatukogu, 59–82.
- GCP** = General Charta Öfwer Provincien Ingermanneland Hwilken Helt noga Uthwÿsar Hela Dhes Situation Jänte alle der uthi Belägne Kÿrkior, Håff, Bÿar och Torp, Tillyka medh alle derigenom sträckianne störrer och mindre Wågar samt Pass Item Siöar, Åar och Bäckar, såsom och

Lähne samt Pogoste skilldnaderne af Copierat Här widh Kongl. May:ts Landtmätery Contoir Anno 1704 af det ifrån Narfwen årh 1703 öfwersände Conceptet Sammandraget af sahl. Ingenieuren Erich Beling så wäll af 1678 åhrs Geomet. Commissions Arbete såsom och alle senare Tüders Mätningar öfwer Nötheborgs Lähns Norra dehl Renoverat aff m[anu]p[ropria] Anders Andersin. https://www.aroundspb.ru/karty/152/sg_1678_beling.html.

- IKH** = Arvo Laanest 1997. Isuri keele Nevaha murde sõnastik. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- ILK** = [...] Государю. Сию новую достоверную всей Ингермоландии лант Карту обдержашую в себе Городы Крепости слободы заводы мызы деревни мельницы реки озера и часть Залива финскаго и озера Ладужскаго такожде Ладужской и иныя каналы и преспективные дороги и протчая, яже все собрано о селениях дорогах и каналах поновому в 1726 году описанию Учиненному чрез российских Геодезестов а реки и озера с лант карты печатанно = Санкт : петер : бурх 1727 июня д. 2. https://www.aroundspb.ru/karty/107/sg_1727_ingermanland.html.
- IMS** = R. E. Nirvi 1971. Inkeröismurteiden sanakirja. (= Lexica Societatis Fenno-Ugricae 18.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- JbI I** = Joreböcker öfver Ingermanland. Писцовыя книги Ижорской земли 1. 1618–1623, 1859. Санкт-Петербург.
- Kalima, Jalo 1919.** Die ostseefinnischen Lehnwörter im Russischen. (= Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 44.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Kohlheim Rosa, Volker Kohlheim [2000].** Familiennamen. Herkunft und Bedeutung. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
- KSG** = Карта Санкт-Петербургской губернии, содержащая Ингерманландию, часть Новгородской и Выборгской губернии. Сочин. Я. Ф. Шмит, 1770. https://www.aroundspb.ru/karty/157/sg_1770_schmidt.html.
- Köppen, Peter von 1867.** Erklärender Text zu der ethnographischer Karte des St. Petersburger Gouvernements. St. Petersburg.
- Laanest 1966** = Arvo Laanest 1966. Ижорские диалекты. Лингвогеографическое исследование. Таллин.
- LCP** = Denna Land Carta Öfwer några Pogoster Vthi Ingermanland är efter een större Carta, som anno 1679. Geometrice aftagit, renoverat och till detta Format ock rätta storlek bracht uthi Martio A: 1699. https://www.aroundspb.ru/uploads/maps/ingermanland/1699_Vthi_Ingermanland.jpg.
- L'Isle, Joseph Nicolas de 1741.** Ingria et Carelia. [Charta]. https://www.aroundspb.ru/karty/268/sg_1741_ingria_karelia.html.
- Mikkola, Jooseppi Julius 1932.** Muutamia tietoja vatjalais- ja inkerikkokylistä 1600-luvun lopulta. – Virittäjä 1, 26–31.

- Mõznikov 2003** = С. А. Мызников 2003. Русские говоры Обонежья. Ареально-этимологическое исследование лексики прибалтийско-финского происхождения. Санкт-Петербург: Наука.
- Mägiste, Julius 1925.** Rosona (Eesti Ingeri) murde pääjooned. (= Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli toimetused. Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis B. Humaniora 7.) Tartu.
- NFL** = Christfrid Ganander 1997 [1787]. Nytt Finskt lexicon. Alkuperäiskäsikirjoituksesta toimittanut Liisa Nuutinen. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 676.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- НРК IV** = Новгородские писцовые книги изданные археографическою комиссиею 4. Переписные оброчные книги Шелонской пятины, 1886. Санкт-Петербург.
- Pilli 2009** = В. А. Пилли 2009. [Без заглавия]. – Топонимика Кингисеппского района: Электронное дополняемое издание. Составитель: В. В. Демина. Кингисепп, 13–32. <http://libr-kingisepp.narod.ru/toponimika.pdf>.
- Popov 1981** = А. И. Попов 1981. Следы времён минувших. Из истории географических названий Ленинградской, Псковской и Новгородской областей. (= Страницы истории нашей Родины.) Ленинград: Наука.
- Põder 2019** = Николай Дмитриевич Пыдер 2019. Родился я в Эстонской Ингерманландии. Составитель: В. А. Пилли. Санкт-Петербург: Гйоль.
- Rajandi, Edgar 2011.** Raamat nimedest. Nimeseadus. 3. tr. [Tallinn:] Tammergaamat.
- Raunamaa, Jaakko, Antti Kanner 2022.** Clustering names of medieval Novgorod: geographical variation of personal names attested in the census book of Vodskaja Pjatina. – *Linguistica Uralica*, 4, 241–274.
- RES** = Roots-eesti sõnaraamat. Svensk-estnisk ordbok, [2004]. Koost. Mari Aidla, Signe Cousins, Maiu Elken, Madis Kanarbik, Kristina Mullamaa, Tiina Mullamaa, Marina Pertšjonok, Mai Praizner, Raimo Raag, Virve Raag, Juhan Tuldava. [Tartu:] Valgus.
- Rjabinin 1997** = Е. А. Рябинин 1997. Финно-угорские племена в составе в Древней Руси. К истории славяно-финских этнокультурных связей. Историко-археологические очерки. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета.
- Saar, Eva 2016.** Vene õigeusu eesnimed vадja, isuri ja seto keeles. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 61 (2015). Peatoim. Mati Ereht. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 167–186.
- Salste 2022** = Tuomas Salste 2022. Sukunimi-info. Tietoja suomalaisista sukunimistä. <https://www.tuomas.salste.net/suku/nimi/>.

- SES I–II** = Soome-eeesti suursõnaraamat. Suomi–viro-suursanakirja 1–2, [2003]. Toim. Valdek Pall. Koost. Anu Haak, Paul Kokla, Külli Kuusk, Helga Laanpere. Tallinn, Helsinki: Eesti Keele Sihtasutus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- SMS** = Suomen murteiden sanakirja. <https://kaino.kotus.fi/sms/>.
- SPK** = Suomalainen paikannimikirja 2007. Päätoim. Sirkka Paikkala. (= Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146.) Karttakeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- SRL** = Н. А. Петровский 1966. Словарь русских личных имен. Москва: Советская энциклопедия.
- SSN** = Suuri suomalainen nimikirja [1985]. Helsinki: Suuri suomalainen kirjakerho.
- Stoebke, Detlef-Eckhard 1964.** Die alten ostseefinnischen Personennamen im Rahmen eines Urfinnischen Namensystems. Hamburg: Leibniz.
- VKS** = Vadja keele sõnaraamat. Vad'd'aa tšeelee sõna-tširja. Словарь водского языка 2013. 2., täiendatud ja parandatud tr. 2. tr toim. Silja Grünberg. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <https://www.eki.ee/dict/vadja/>.
- VSL** = Eduard Vääri, Richard Kleis, Johannes Silvet 2006. Võõrsõnade leksikon. 7., parandatud ja täiendatud tr. [Tallinn:] Valgus.

Käsikirjalised allikad

- KK** = Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek. Vaivara. <https://www.eki.ee/kohanimed/index.php?khk=vai>.

Estonian-Ingrian habitation names 2

ENN ERNITS

The second part of the article deals with the names used in Estonian Ingria for villages located in Russian-Ingria, and farm names of Estonian Ingria, as well as the names of a pair of Estonian villages.

Three of the 12 comonyms are undoubtedly based on personal names (*Arseesaar* ~ *Arsija*, *Füötromaa*, *Kotko*), but three toponyms (**Keik-*, *Ropsu* and *Vipija*) may also have other origins, being connected to some natural object. **Keik-*, *Kotko* and *Vipija* have arisen from Finnic first names of ancient times. Orthodox first names from Russian are associated with the village names *Arseesaar* and *Fyötromaa*, and a non-Christian name with *Ropsu*. The village names *Kukkosi* and *Narvusi* with the suffix *-si* come from family names, but **Ižor-* originates from a Russian ethnic name. Thus, most (9) of the discussed village names are related to the first inhabitants. Only *Haavikko*, *Takaväljä* and *Tiesuu* have a different origin. All the mentioned comonyms, except *Kotkon küla*, are registered without a real generic term. Presumably it has been facultative. *Arseesaar* (cf. *Arsija*), *Füötromaa* and *Takaväljä* have a false generic term, thus making them secondary toponyms.

Among the Estonian village names, only *Kutrukülä* with the generic term and the Finnish *Pietaristi* are mentioned.

Two thirds (10–11) of the 14 known farm names derive from Finnish first names, nicknames or family names, which are difficult to distinguish from each other nowadays. Only *Faabaršnon talo* ~ *Vaapožnon talo*, *Hokmannin talo*, *Ser'õ*, *Õunapuu*, and maybe also *Tammikko* come from other languages (Estonian, Ingrian, and others). *Ramman talo* without an anthroponym describes the health state of its owner.

Keywords: toponymy, etymology, Izhorian (Ingrian) language, Finnish language, Russian language

Enn Ernits
Eesti Maaülikool
enn.ernits@emu.ee